

Cathrina Stopia

(Världens första kvinnliga diplomat)

Catharina Stopia
gift 1617 med Johan Möller

Barn med Johan Möller
Arendt Möller, Landshövding i Narva
Johan Möller
Barbara Möller
Anna Möller

Omkr 1637 gift med
Överstelöjtnant Christoffer Jagow

Cathrina Stopia på godset Lilienhag i Ingermanland med en bukett blommor.

Cathrina född någon gång i slutet av 1500-talet förefaller ha varit det femte av Zacharias Stopius åtta barn. Hennes far var den polske medicine doktorn, stadsläkaren i Riga, Zacharias Stopius och hennes mor troligen Anna Ingenover. Om Cathrinas liv före framträdandet som svensk representant i Moskva 1632 är lite känt. Cathrina gifte sig i december 1617 med Johan Möller, son till borgaren och stadsäldsten Arendt Möller och Barbara König. Johan Möller, avled den 20:e augusti 1632 under pågående förhandlingar med Ryssland rörande vapensamverkan mot Polen-Litauen och spannmålsexport till Sverige och Cathrina övertog hans uppgifter. I hans ställe överlämnade hon i augusti till tsar Mikael från Kung Gustav II Adolf en bekräftelse på tidigare framförda erbjudanden att värva en armé i Nordtyskland för att anfälla Polen-Litauen också från detta håll.

Någon tid efter makens död begärde Cathrina kung Gustaf II Adolfs tillstånd att få lämna Moskva, och då denne en knapp månad senare stupade i Lutzen, riktade hon en ny förfrågan till pfalzgreven Johan Kasimir. Till svar erhöll hon i mars 1633 riksrådets fullmakt att tills vidare företräda de svenska intressena, "emedan vi eder närvarelse uppå den orten befinne nödig vara".

Cathrina har därför blivit kallad Sveriges första kvinnliga diplomat.

Att den svenska statsledningen hyste förtroende för "die Agentin" berodde på att hon visat sig fullt kapabel att fortsätta makens verk. Generalguvernören i Riga Johan Skytte hade dessutom lagt sig ut för henne. Johan Möller hade före sin död träffat avtal om den kvantitet råg som Sverige skulle få inköpa under 1633, och Cathrina fick nu förhandla om tillstånd för utskeppningen, vilken tack vare ihärdiga uppvaktningar beviljades. Hon träffade en överenskommelse med tsaren om att en del av betalningen skulle utgöras av 2 000 ryttarharnesk. Cathrina fortsatte att rapportera med hjälp av makens tidigare sekreterare och höll på så sätt riksrådet informerat om det politiska läget i Moskva, om förvecklingarna i förhållandet till Polen-Litauen och om det pågående polsk-ryska kriget. Det framgår av rapporterna att hon även upprätthöll makens täta förbindelser med "storbojaren" knekt Ivan Borisovitj Tserkasskij. Cathrinas ekonomi var ganska osäker sedan hon blivit änka. I sina brev till den svenska förmyndarregeringen beklagar hon sig häröver och anhåller att få ut mannens lön. Hon hade måst låna 2 000 rubel (4 000 rdr), bl a för bisättningen och

transporten av maken Johans kvarlevor till Ingermanland, där han begrovs i den kyrka han låtit bygga. Sommaren 1633 sände hon ett ombud till Sverige för att få de ekonomiska förhållandena reglerade. Hon framhöll, att Möller tjänat kronan troget och för dess skull offrat sitt liv "in diesen barbarschen Ländern".

Det ryska anfallet på Polen-Litauen slutade i nederlag, vilket sommaren 1634 följdes av fredsslut. Därmed fanns det inte längre någon politisk intressegemenskap mellan Sverige och Ryssland.

Spannmålskontrakten förnyades ej heller; redan i mars 1634 hade tsaren förbjudit sädesexporten på grund av kriget. Därtill hade de inhemska köpmännen i Moskva visat missnöje över konkurrensen från de talrika utländska handels-agenterna och möjligen var detta, jämte Kremles svalare förhållande till Sverige, orsaken till den olycka som drabbade Cathrina våren 1634.

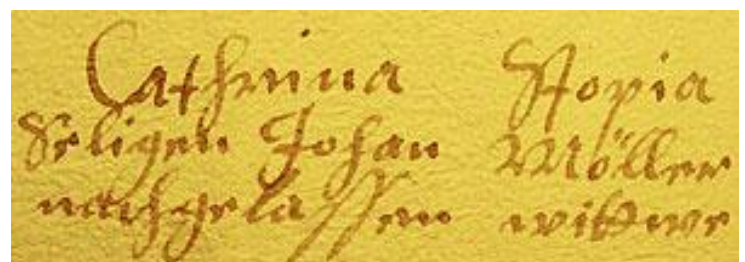
I ett brev till riksrådet 4 mars 1634 meddelade Cathrina, att de 5 000 riksdaler som hon fått efter sin supplik (anhållan) 1633 inte räckte. Samtidigt sade hon sig ha kommit in i en sådan labyrinth av svårigheter, att hon inte såg någon väg ut, om hon ej finge stöd från Sverige. De närmare omständlig-heterna skulle redovisas av budbäraren, den nederländske agenten Isak Massa. Av två brev halvtannat år senare, dels av Cathrina, dels av den nye svenska agenten Peter Crusebjörn, framgår att den svenska handelsgården ("hovet") i Moskva blivit plundrad och nedbränd av en väpnad folkhop. Cathrina hade tillsammans med sina minderåriga barn hindrats att söka skydd hos de andra utländska sändebuden och svävat i livsfara. Med knapp nöd lyckades hon senare ta sig ut ur Ryssland. Ännu 1660 skrev sonen Arendt Möller, att händelsen givit barnen en sådan chock ("Stoss"), att de aldrig återhämtat sig.

Anledningen till överfallet är inte klarlagd. Arendt Möller lade skulden på tsaren, men en sådan anklagelse stöds ej av samtida handlingar. Crusebjörn meddelade i sin första rapport hem i sept 1634 att den ryska regeringen vägrat att bygga upp handelsgården; det fick vara nog med att ryssarna en gång bekostat ett svenskt hov. Från

början av juli pågick överläggningar med en särskild svensk beskickning, och i handlingarna från denna finns inte någon antydning om härjningen, än mindre att den skulle ha varit initierad av statsledningen i Moskva. Misstanken att ödeläggelsen skulle ha organiserats av den politiske äventyraren Jacques Roussel, tidigare svensk agent i Polen och Ryssland, har ej kunnat bekräftas.

Vid överfallet förlorade Cathrina all sin egendom i Moskva. Småningom fick hon en viss gottgörelse av den svenska regeringen, men svenska försök att hos tsaren utverka skadestånd för henne tycks ha förblivit resultatlösa; ännu 50 år efter händelsen förekommer ärendet i en förteckning över klagomål, avsedda att framläggas för den ryska regeringen.

Cathrina synes ha levt sina återstående år på säteriet Lillienhagen i Ingermanland, vilket Johan Möller låtit bygga. Senast 1637 ingick hon ett andra äktenskap, då med överstelöjtnant Christopher Jagow. Efter tidens sed var hon inblandad i flera processer, de flesta övertagna efter Johan Möller. I breven från Moskva framstår Cathrina som både kraftfull och omdömesgill, egenskaper som bör ha varit henne till god hjälp under och efter de dramatiska händelserna i Ryssland. Cathrina dog efter 2 april 1657 och troligen före 12 nov 1660.

A photograph of a handwritten signature in brown ink on aged, yellowish paper. The signature is written in a cursive script and reads "Catharina Stopia" on the top line, "Söligens Johan Möllers" on the second line, and "wifwör" on the third line. The ink is somewhat faded and the paper shows signs of age.

Catharina Stopia. Namnteckning i brev den 15 okt 1632. Muscovitica vol 30, Riksarkivet.

Sammanställt efter en artikel av Stefan Östergren, Svenskt biografiskt lexikon.

Några ättlingar till Catharina

Lenas sida

Din sida

Anna Möller	
Anna Munsterberg	
Barbro Hammarhälf F 1665 i Norrköping	
Maria Bäck F 1697 i Hamrånge	
Barbro Jonsdotter F 1732-04-13 i Högsjö	
Nils Wedin F 1769-10-10 i Högsjö	
Jonas Wedin 1812-02-29 i Högsjö	
 Jonas Wedin F 1859-04-29 i Hemsö	
 Anny Wedin F 1894-03-21 i Härnösand	
 Gärd Vicklander F 1924-06-16 Gudmundrå	
Lena Gustafsson F 1952-08-01 Härnösand	